

УДК 35-027.21:351.86](477)

В. А. Чигринський,
аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою,
Національна академія державного управління при Президентові України
ORCID ID: 0000-0002-4996-886X

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.13—14.143

ПОЛІТИКО-ПРАВОВЕ ПРОЄКТУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНЕ КОНСТРУЮВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

V. Chygrynsky,
Postgraduate student of the Department of European integration and globalization and management of national security of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

POLITICAL AND LEGAL DESIGN AND STATE CONSTRUCTION OF THE NATIONAL SECURITY SYSTEM OF THE REPUBLIC OF POLAND: LESSONS FOR UKRAINE

Метою статті є вивчення досвіду Польщі щодо політико-правового проєктування і державного конструювання системи забезпечення національної безпеки та оцінка можливостей його використання в державно-управлінській практиці забезпечення національної безпеки України.

Для вирішення завдань дослідження використовувалися методи аналізу і синтезу, системно-ситуаційний підхід.

Історична декомпозиція державної політики та законодавства Республіки Польща у сфері національної безпеки в період 1989—2014 рр. дозволило встановити, що в Польщі функціонує воєнно-політична модель блокової держави з регіональним геополітичним кодом оборонно-репресивно-обмежувального типу, що знайшло своє відображення в концептуальних, правових та інституційних засадах забезпечення національної безпеки.

Обґрунтовано доцільність використання у вітчизняній державно-управлінській практиці досвіду Польщі щодо інтегрованого управління розвитком системи забезпечення національної безпеки, а саме: незмінність і послідовність зовнішньо- та воєнно-політичного курсу на вступ до НАТО і ЄС в умовах динамічного безпекового середовища; високий рівень адаптивності системи національної безпеки до різких та кардинальних змін безпекового середовища.

The aim of the article is to study the experience of Poland in political and legal design and state construction of the national security system and assess the possibilities of its use in public administration practice of national security of Ukraine.

To solve the problems of the study we used: methods of analysis and synthesis — to understand the problems of political and legal design and state design of the national security system; method of comparative analysis — in studying the experience of the Republic of Poland in the field of national security; system-situational approach — to assess the possibilities of implementing positive foreign experience in the domestic public administration practice.

It was found that within the historical period of 1989—2014, which we studied, the leadership of the Republic of Poland carried out political and legal design and state construction of the national security system in the context of European and Euro-Atlantic integration.

It is established that the military-political model of the Republic of Poland as a bloc state with a regional geopolitical code is reflected in the following subsystems of the national security system: a) in the conceptual subsystem, namely: in the Small Constitution of Poland (1992), in such documents, as "Fundamentals of Polish Security Policy" (1992), "Security Policy and Defense Strategy" (1992), "Priorities of Polish Foreign Policy for 2012–2016", National Security Strategies of the Republic of Poland (2000, 2003, 2007, 2014), Country Development Strategy "Poland – 2030" (2013), Strategy for the development of the national security system of the Republic of Poland until 2022 (2013); b) in the legal subsystem – in the laws "About the principles of use or stay of the Polish armed forces outside the country" (1998), "About crisis response" (2007); c) in the institutional subsystem, which is represented by a fairly extensive structural network of state institutions that take care of national security issues in Poland.

It is established that the political and legal design of the national security system of the Republic of Poland was carried out within the framework of the theory of national security, namely within the framework of such concepts as: the concept of national security; the concept of integrated national power; the concept of sustainable development; the concept of acceptable risk; the concept of justified risk; concept of strategic risks.

The expediency of using Poland's experience in integrated management of the development of the national security system in the domestic public administration practice is substantiated, namely: consistency and consistency of the foreign and military policy course for joining NATO and the EU in a dynamic security environment; high level of adaptability of the national security system to abrupt and radical changes in the security environment.

Ключові слова: національна безпека, державне управління національною безпекою, система національної безпеки, система забезпечення національної безпеки, політико-правове проектування, державне конструювання.

Key words: national security, state management of national security, system of national security, system of national security, political and legal design, state construction.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проголошення керівництвом Української держави курсу на євроатлантичну та європейську інтеграцію передбачає розробку та реалізацію національних моделей входження у структури регіональної безпеки.

Ця обставина і визначає зв'язок загальної проблеми з найбільш важливими науковими та практичними завданнями узагальнення та систематизації позитивного досвіду країн-членів НАТО і ЄС щодо забезпечення національної безпеки та оцінки можливостей його використання для потреб України.

На підставі аналізу актуальних досліджень і наукових публікацій можна дійти висновку, що позитивний досвід забезпечення національної безпеки Республіки Польща став предметом дослідження таких вітчизняних науковців: О.О. Резнікової, В.Ю. Цюкало, В.О. Паливоди, С.В. Дрьомова, С.В. Сьоміна, котрі вивчили досвід Республіки Польща щодо реформування та розвитку систем забезпечення національної безпеки [3]; О.С. Русової, котра розглянула ключові напрями і завдання безпекової політики Польщі наприкінці ХХ — початку ХХІ століття [6]; Є. Нікіпелової, котра розглянула питання формування нормативно-правової бази у галузі

національної безпеки Польщі в умовах зміни політичного та економічного курсу в період з 2000 до 2014 року [4]; О.С. Александрова, котрий розглянув передумови та причини розробки у 2014 році керівництвом Республіки Польща нової редакції Стратегії національної безпеки [1]; П.Ф. Яцюка, котрий розглянув питання стратегічного розвитку системи забезпечення національної безпеки Польщі [8]; А.О. Пелиха, котрий охарактеризував воєнно-політичну модель Республіки Польща [5]; О.В. Устименка, котрий розглянув питання реформування стратегічного керівництва обороною Польщі [7]; М.М. Алексєєва, котрий розглянув питання державного реагування на кібернетичні загрози у військовій сфері Польщі [2] та ін.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Утім, комплексного аналізу проблем політико-правового проектування та державного конструювання системи забезпечення національної безпеки Республіки Польща в науковій літературі автор не зустрічав.

З огляду на це, метою статті є ретроспективний аналіз політико-правового проектування та державно-

го конструювання системи забезпечення національної безпеки Республіки Польща, що дозволить оцінити можливості його використання у державно-управлінській практиці забезпечення національної безпеки України.

Для вирішення завдань дослідження нами використовувалися: методи аналізу і синтезу — для осмислення проблем політико-правового проєктування та державного конструювання системи забезпечення національної безпеки; метод компаративного аналізу — при вивченні досвіду Польщі щодо забезпечення національної безпеки; системно-ситуаційний підхід — для оцінки можливостей впровадження позитивного досвіду Польщі у вітчизняну державно-управлінську практику.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розглянемо особливості політико-правового проєктування та державного конструювання системи забезпечення національної безпеки Республіки Польща в період з 1989 по 2014 роки.

У 1989—1990 рр. Республіка Польща в умовах розпаду Організації Варшавського договору відновила статус суверенної держави, задекларувала зовнішньополітичний курс на європейську і євроатлантичну інтеграцію та розпочала формувати нову систему забезпечення національної безпеки [3, с. 20].

У 1992 році було схвалено Малу конституцію Польщі [9], в якій встановлювалася парламентсько-президентська форма державного правління, а також були визначені обов'язки Президента Республіки Польща щодо захисту державного суверенітету та гарантування національної безпеки, а також компетенції Ради міністрів щодо забезпечення зовнішньої і внутрішньої безпеки держави. Відповідно до Конституції Республіки Польща дорадчим органом Президента Республіки Польща у сфері національної безпеки є Рада національної безпеки. Серед головних завдань останньої є розгляд питань, пов'язаних із національною безпекою та надання пропозицій стосовно: основних положень безпеки Республіки Польща; основних напрямів зовнішньої політики; напрямів розвитку збройних сил; проблем внутрішньої та зовнішньої безпеки; засобів протидії загрозам національним інтересам.

У листопаді 1992 року Комітет оборони країни схвалив такі документи, як "Основи польської політики безпеки" в якому були визначені засади основи політики національної безпеки Республіки Польща та "Політика безпеки та оборонна стратегія", в якому проголошувалися наміри щодо вступу Польщі до НАТО [10].

Після вступу Польщі в НАТО у березні 1999 року концептуальні та правові засади національної безпеки пройшли відповідну еволюцію. Одним з перших документів, в якому було відображено підходи щодо майбутньої політики національної безпеки та оборони стала Стратегія безпеки Республіки Польща (2000 р.) [11], в якій членству в НАТО відводилася визначальна роль у зміцненні геополітичної та геостратегічної позицій Польщі в Європі. У вересні 2003 року була прийнята нова Стратегія національної безпеки Польщі [12], в якій були враховані кардинальні зміни у безпековому середовищі після терактів в США у 11 вересня 2001 року та виклики національній безпеці, що пов'язані із процесами глобалізації і зовнішньою політикою Російської Федерації на

європейському просторі. Так, у розділі "Нові виклики" до переліку загроз були включені внутрішньополітичні, соціальні та етнічні конфлікти, а до переліку нових глобальних викликів було віднесено: міжнародний тероризм, розповсюдження зброї масового ураження, передбачувана політика авторитарних режимів, інформаційні війни та організована злочинність.

Є сенс зауважити, що Польща в процесі розробки Європейської безпекової стратегії (2003 р.) [14] вийшла із ініціативою щодо визначення Російської Федерації не лише як можливого міжнародного партнера у сфері безпеки, а й як потенційного джерела воєнно-політичної нестабільності на континенті. Проте ця ініціатива залишилася поза увагою інших країн-членів ЄС [6, с. 157]. Саме тому, керуючись традиціями національної стратегічної культури щодо оцінки Росії як ймовірного противника, вищим воєнно-політичним керівництвом Республіки Польща до переліку викликів національній безпеці було включено непередбачуваність авторитарних режимів та інформаційні війни, а також здійснювалася активна співпраця зі США в рамках членства в НАТО.

Враховуючи зміни у безпековому середовищі після чергового етапу розширення ЄС у 2004 році, була прийнята нова Національна стратегія безпеки (2007 р.) [13] та "Пріоритети зовнішньої політики Польщі на 2012—2016 роки" [6, с. 160]. Так, у цій Національній стратегії безпеки вперше було застосовано комплексний підхід до політико-правового проєктування системи забезпечення національної безпеки, який охоплював не лише зовнішній та військовий аспекти, а й внутрішній аспект національної безпеки із розлогим переліком видів безпеки. Як і в попередній редакції Стратегії (2003 р.), у документі особливо було наголошено увагу на визначальній ролі ст. 5 угоди про НАТО та готовності Польщі направляти збройні контингенти у будь-яку частину світу згідно союзницьких зобов'язань, що спрямо перетворенню її із "споживача" на "творця" безпеки.

У документі "Пріоритети зовнішньої політики Польщі на 2012—2016 роки" було представлено [6, с. 160]: бачення майбутнього польської держави як регіональної держави на континенті; започаткування зміни у підходах щодо відстоювання національних інтересів на міжнародній арені в контексті геополітичного позиювання Польщі як регіональної держави — перехід від євроцентричності до державоцентричності; певне зміщення пріоритетів у двосторонніх відносинах Польщі — набуття Німеччиною статусу найважливішого партнера у сфері європейської політики, збереження стратегічного партнерства зі США в питаннях безпеки, а також розвиток співпраці з країнами-членами ЄС і НАТО, РФ та країнами Центрально-Східної Європи в інтересах національної безпеки.

У контексті виконання завдань Стратегії розвитку країни "Польща — 2030" [21] у квітні 2013 року було схвалено Стратегію розвитку системи національної безпеки Республіки Польща до 2022 року [15], у якій визначено концептуальні та організаційно-правові засади функціонування і розвитку вказаної системи з урахуванням положень Стратегічної концепції НАТО [16] та Європейської стратегії безпеки [14]. Необхідність розробки цього документу була обумовлена нагальною необхідністю гарантування швидкого та ефективного держав-

ного реагування на широкий спектр загроз національній безпеці Польщі в умовах трансформації безпекового середовища та стрімким зростанням рівня терористичної загрози у світі.

Керівництво Республіка Польща пріоритетами безпекової політики визначило: підвищення боєздатності національних збройних сил; досягнення військових і зовнішньополітичних цілей НАТО; розширення взаємодії з партнерами зі Східної Європи в рамках НАТО та ЄС.

У Стратегії розвитку системи національної безпеки Республіки Польща до 2022 року [15] визначено п'ять національних цілей у цій специфічній сфері: підвищення ефективності виконання двосторонніх і багатосторонніх угод у сфері безпеки, особливо зі США; зміцнення військового потенціалу держави; забезпечення стійкості щодо новітніх загроз національній безпеці в умовах трансформацій безпекового середовища; інтеграція політики безпеки і політики розвитку, що передбачає реалізацію комплексного підходу у сфері забезпечення безпеки сталого розвитку Польщі в умовах глобалізації; формування інтегрованих систем національної безпеки у різних сферах життя суспільства функціональне призначення яких полягає у своєчасному та адекватному реагуванні на загрози національним інтересам.

Аналіз вищезазначених документів з питань національної безпеки та суспільного розвитку Польщі дозволяє констатувати, що їх розробка здійснювалася в рамках теорії національної безпеки, а саме таких концепцій:

концепція забезпечення національної безпеки, що передбачає організацію та здійснення спеціальних організаційно-управлінських заходів щодо усунення розривів діяльності у сфері національної безпеки [17, с. 77—85];

концепція інтегральної національної могутності, що обґрунтовує безпосередню залежність національної безпеки від могутності держави, головними компонентами якої є територіальна цілісність, економіка, наука і техніка, демографічний потенціал, внутрішньополітична стабільність, військова могутність [18];

концепція сталого розвитку, що передбачає врахування наслідків ухвалення рішень у різних сферах життя суспільства з урахуванням оцінки витрат, ризиків і переваг з одночасним дотриманням таких критеріїв, як критерій перевищення вигод господарської діяльності над збитками та мінімізація збитків навколишньому середовищу від господарської діяльності людини [19, с. 522];

концепція прийняттого ризику, яка є основою для раціонального планування заходів щодо забезпечення національної безпеки з урахуванням соціально-економічних чинників [19, с. 522];

концепція виправданого ризику, згідно якої прийнятним ризиком вважається той ризик, що суспільство виправдовує заради гарантування національної безпеки [19, с. 522—523];

концепція стратегічних ризиків, що має гарантувати безпеку людини, суспільства та держави, а також сталий розвиток держави в умовах глобальних викликів та транскордонних загроз національним інтересам [19, с. 452—464].

В умовах різких та кардинальних змін безпекового середовища в Європі, що були пов'язані із агресивними діями РФ проти України та зростання напруженості між Росією та країнами Заходу у 2014 році, Польща одна із перших країн Східної Європи оновила Стратегію національної безпеки [1, с. 136].

Стратегія національної безпеки Польщі (2014 р.) [20] складається з чотирьох розділів: 1) Республіка Польщі як суб'єкт безпеки; 2) Безпекове середовище Республіки Польща; 3) Концепція стратегічних дій. Оперативна стратегія; 4) Концепція стратегічної підготовки.

У розділі "Концепція стратегічних дій" Стратегії національної безпеки Польщі визначені три пріоритети політики безпеки [20]:

пріоритет I — зосередження стратегічних зусиль на забезпеченні безпеки своїх громадян і території країни, підтримці оборонних можливостей країн-союзників, участі в реагуванні на загрози за межами територій союзних держав;

пріоритет II — підтримка консолідації НАТО навколо оборонної функції, стратегічне зміцнення східних флангів Альянсу, розвиток Спільної політики в галузі безпеки та оборони ЄС;

пріоритет III — посилення ролі ООН, підвищення ефективності регулювання у сфері контролю над озброєннями та роззброєнням, у тому числі заходів щодо зміцнення довіри та безпеки, відновлення ролі ОБСЄ на регіональному рівні.

Зауважимо, що докладний аналіз структури та змісту цього документу здійснено в публікаціях О.С. Александрова [1], Є. Нікіпелової [4], О.С. Русової [6] ми ж акцентуємо увагу власне на концептуальних засадах державного конструювання системи забезпечення національної безпеки.

Вперше в офіційному дискурсі Польщі поняття "система забезпечення національної безпеки" було визначено у Національній стратегії безпеки (2007 р.) [13]. Під останнім запропоновано розуміти внутрішньо координовану сукупність відповідальних за безпеку, згідно з Конституцією Республіки Польща та відповідними законами, органів та установ, що належать до законодавчої, виконавчої та судової влади. Водночас у документі було наголошено, що важливими елементами системи забезпечення національної безпеки є збройні сили та урядові структури, які зобов'язані запобігати і протидіяти зовнішнім загрозам, забезпечувати громадський порядок, проводити рятувальні заходи та захист населення і майна у надзвичайних ситуаціях, а також органи самоврядування та інші юридичні особи, включаючи підприємців, які створюють промислово-оборонний потенціал.

У Стратегії розвитку системи національної безпеки Республіки Польщі до 2022 р. передбачено проведення наступних заходів [15]:

удосконалення підсистеми управління національною безпекою;

визначення ролі Урядового центру безпеки у системі національної безпеки;

удосконалення співробітництва організаційних структур, відповідальних за справи кризового менеджменту та оборонного реагування на різних етапах (мирний період, кризові ситуації, війна);

забезпечення механізмів координації та співпраці між органами, суб'єктами і організаційними структурами системи забезпечення національної безпеки, включаючи збройні сили;

уніфікація процесів оборонного планування та кризового менеджменту;

інтенсифікація моніторингу та оцінки розвитку системи забезпечення національної безпеки, зокрема шляхом проведення циклічних Стратегічних оглядів національної безпеки;

забезпечення інформаційної та телекомунікаційної безпеки у контексті інтегрованої системи забезпечення національної безпеки;

підвищення рівня забезпечення безпеки телекомунікаційних засобів державних органів влади, включаючи захист від кібертероризму;

розвиток системи реагування на комп'ютерні інциденти;

розвиток мережі урядового зв'язку.

У рамках Стратегічного огляду національної безпеки було запропоновано внести інституційні зміни до системи забезпечення національної безпеки, які були спрямовані на удосконалення механізму взаємодії між Президентом Республіки Польща та урядом у цій специфічній сфері [22]:

а) Президенту Республіки Польща підпорядковується Рада національної безпеки та Бюро національної безпеки;

б) на Президента Республіки Польща покладається завдання оборони держави під час війни;

в) Раді міністрів підпорядковуються Комітет у справах національної безпеки Ради міністрів та Урядовий центр національної безпеки;

г) на Раду міністрів покладено завдання підготовки держави до оборони, кризовий менеджмент.

Президент Республіки Польща та Рада міністрів через вказані органи керують виконавчими підсистемами: оборонними, захисними, економічними тощо.

Наразі основними елементами системи забезпечення національної безпеки Республіки Польща є [3, с. 22]:

1. Підсистема управління: Президент Республіки Польща; парламент, Рада міністрів; органи державної влади; керівництво підрозділів відповідальних за безпеку; органи командування збройних сил.

2. Виконавча підсистема, що структурно включає в себе: міністерство закордонних справ; міністерство національної оборони; міністерство внутрішніх справ; міністерство економіки; міністерство фінансів; спеціальні служби; органи державного управління у сферах інформатизації, телекомунікації, транспорту, будівництва, науки та вищої освіти тощо; місцеві органи державної влади та самоврядування.

3. Підсистема підтримки: критична інфраструктура, стратегічний резерв тощо.

Вітчизняним дослідником А.О. Пелихом встановлено, що результатом політико-правового проектування у сфері забезпечення національної безпеки Республіки Польща є воєнно-політична модель блокової держави з регіональним геополітичним кодом оборонно-репресивно-обмежувальному типу [5, с. 96], яка була використана як методологічна основа державного конструювання системи забезпечення національної безпеки.

Участь збройних сил Республіки Польща у виконанні завдань безпекової сфери регламентується Законами Республіки Польща "Про кризове реагування", "Про стан стихійного лиха", "Про Службу військової контррозвідки та Службу воєнної розвідки", "Про засади застосування або перебування Збройних сил Республіки Польща за межами країни", "Про військову жандармерію та військові органи правопорядку" [5, с. 242—246].

Зауважимо, що починаючи з 1953 року, збройні контингенти Республіки Польща постійно беруть участь у міжнародних операціях із стабілізації та реконструкції післяконфліктних регіонів. Однак характер і тип завдань, які виконували польські військові контингенти протягом багатьох років, змінилися. Наразі участь збройних сил Республіки Польщі в місіях за межами країни регулюється Законом від 17 грудня 1998 р. "Про принципи використання або перебування польських збройних сил за межами країни" [23]. Законодавством визначено дві форми участі збройних сил Республіки Польщі в міжнародних місіях — це застосування збройних сил та їх перебування на території іноземних держав згідно міжнародного мандату. Зокрема, стаття 2 цього Закону визначає, що застосування збройних сил за межами країни означає наявність військового контингенту за її межами для участі у:

а) військових конфліктах або зміцненні сил країни-реципієнта та її союзників;

б) миротворчих місіях;

в) діях щодо запобігання терористичним актам та їх наслідкам.

Військовим контингентам збройних сил Республіки Польща, що перебувають за межами країни, дозволяється також приймати участь у:

а) військових навчаннях;

б) операціях щодо порятунку, пошуку або гуманітарних питань;

в) представницьких місіях.

У Законі Республіки Польща "Про принципи використання або перебування польських збройних сил за межами країни" [23] визначено порядок прийняття рішень щодо участі польських військових контингентів у місіях за межами Польщі. Відповідно до статті 3 цього Закону, застосування військового контингенту за межами країни визначається Президентом Республіки Польща на вимогу Ради Міністрів, а також у ситуації союзницьких зобов'язань для підтримки союзників або в миротворчих місіях.

Отже, завдяки активній участі військових контингентів Республіки Польща у міжнародних місіях Польща стала "постачальником", а не "споживачем" безпеки.

На виконання програми "Модель збройних сил Республіки Польща 2009 — 2018" реформування збройних сил Республіки Польща було спрямовано на удосконалення системи державного військового управління. Так, у 2014 року в збройних силах Республіки Польща було впроваджено трьохрівневу систему управління військами за стандартами НАТО, яка передбачає [7, с. 63]:

а) стратегічний рівень — Міністерство національної оборони та Генеральний штаб як його дорадчий орган;

б) оперативно-стратегічний рівень — Оперативне командування видів збройними силами і Генеральне командування видів збройних сил та інші служби;

в) тактичний рівень — командування та інспекторати видів і сил підтримки.

Вітчизняний дослідник О.В. Устименко зазначає, що концепцією реформування системи державного військового управління було визначено розмежування функцій застосування та підготовки військ. Проте польські фахівці, оцінивши кінцеві результати вказаної реформи, вказують на суттєві недоліки нової системи державного військового управління, а саме: "Розмежування функцій застосування та підготовки військ призвело до порушення вертикалі управління військами та їх всебічного забезпечення у разі передачі військових частин та окремих підрозділів від Генерального командування видів ЗС у підпорядкування Оперативному командуванню видів ЗС РП" [7, с. 63]. На думку вітчизняного експерта А. Лопати, запроваджена система державного військового управління в Республіці Польща не враховує "один із головних принципів військового управління — наявність єдиного центру управління, наділеного певними повноваженнями та відповідальністю" [7, с. 64].

Отже, польський досвід політико-правового проектування та державного конструювання системи забезпечення національної безпеки доводить нагальну необхідність застосування системно-комплексного підходу до вивчення досвіду країн-членів НАТО і ЄС та оцінки можливостей щодо його упровадження у практику державного управління національною безпекою.

Ми переконані, що застосування системно-комплексного підходу в державному управлінні національною безпекою України дозволить керівництву Української держави уникнути ситуації функціональних, структурних, програмних та ментально-культурних деформацій державного управління в процесі упровадження позитивного досвіду іноземних держав у практику забезпечення національної безпеки.

ВИСНОВКИ

1. Польський досвід щодо розбудови принципово нової системи забезпечення національної безпеки в умовах переходу з однієї системи колективної безпеки (Організація Варшавського договору) до іншої (НАТО) є позитивним для України. Основними уроками для України в польському досвіді є: незмінність і послідовність зовнішньо- та воєнно-політичного курсу, а саме вступ до НАТО і ЄС в умовах динамічного безпекового середовища; високий рівень адаптивності системи національної безпеки до різких та кардинальних змін безпекового середовища.

2. Аналіз документів з питань національної безпеки та суспільного розвитку Республіки Польщі дозволяє констатувати, що політико-правове проектування системи забезпечення національної безпеки здійснювалося в рамках теорії національної безпеки, а саме в рамках таких концепцій як: концепція забезпечення національної безпеки; концепція інтегральної національної могутності; концепція сталого розвитку; концепція прийняттого ризику; концепція виправданого ризику; концепція стратегічних ризиків.

3. Показано, що результатом політико-правового проектування у сфері забезпечення національної безпеки Республіки Польща є воєнно-політична модель

блокової держави з регіональним геополітичним кодом оборонно-репресивно-обмежувальному типу. Впровадження вказаної моделі в практику державного конструювання системи забезпечення національної безпеки Польщі гарантувало виконання союзницьких зобов'язань перед державами-членами НАТО.

4. Встановлено, що в результаті реформування системи державного військового управління Республіки Польща в напрямі приведення її до стандартів НАТО було реалізовано концепцію розмежування функцій застосування та підготовки військ. Проте в площині практичної реалізації завдань державного військового управління це призвело до порушення вертикалі управління військами та їх всебічного забезпечення у випадку підпорядкування військових частин від Генерального командування видів збройних сил у підпорядкування Оперативному командуванню видів збройних сил Республіки Польщі. Такий стан справ свідчить про порушення такого принципу державного військового управління, як принципу наявності єдиного центру управління, наділеного певними повноваженнями та відповідальністю, а також свідчить про недосконалість науково-експертного забезпечення підготовки та здійснення реформ у сфері національної безпеки і оборони, а саме недосконалість методики ситуаційного аналізу можливих наслідків для національної безпеки Республіки Польщі у разі запозичення нею досвіду НАТО у цілому або частково. За таких умов, що склалися воєнно-політичне керівництво Республіки Польща здійснює активний пошук усунення виявлених недоліків нової системи державного військового управління.

Перспективним напрямом подальших досліджень вбачається в подальшому узагальненні і систематизації досвіду країн-членів НАТО та ЄС щодо державного управління національною безпекою та оцінці можливостей щодо його використання в Україні.

Література:

1. Александров О.С. Нова Стратегія національної безпеки Польщі — відповідь на європейські виклики та загрози сьогодення. Стратегічні пріоритети. 2015. № 1 (34). С. 131—138.
2. Алексєєв М.М. Протидія кібернетичним загрозам у Польщі: досвід для України. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ ім. Івана Черняховського. 2018. Вип. 3. С. 49—53. URL: <http://znp-cvds.nuou.org.ua/article/view/168929> (дата звернення: 17.07.2020).
3. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп. / О.О. Резнікова, В.Ю. Цюкало, В.О. Паливода, С.В. Дрьомов, С.В. Сьомін. К.: НІСД, 2015. 58 с.
4. Нікієлова Є. Правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки Республіки Польща. Ефективність державного управління. 2018. Вип. 1 (54). Ч. 1. С. 158—167. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/edu_54/fail/20.pdf (дата звернення: 17.07.2020).
5. Пелих А.О. Воєнно-політичні моделі держав в управлінні національною безпекою євроатлантичних і пострадянських країн: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. / Нац. акад. держ. упр. Київ, 2017. 254 с.

6. Русова О.С. Сучасна безпекова безпека Польщі в Європі: ключові напрями та завдання. Сучасне суспільство. 2017. Вип. 1 (13). С. 152—166. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/politology/article/view/247> (дата звернення: 16.07.2020).

7. Устименко О.В. Реформування системи стратегічного керівництва обороною Республіки Польща: досвід для України. Вісник НАДУ при Президентіві України. Серія "Державне управління". 2017. № 3. С. 60—65.

8. Яцюк П.Ф. Стратегічне планування у сфері національної безпеки Республіки Польща: досвід для України. Політичне життя. 2020. № 1. С. 138—142. URL: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7972> (дата звернення: 16.07.2020).

9. Ustawa Konstytucyjna z dnia 17 pazdziernika 1992 r. o wzajemnych stosunkach miedzy wladza ustawodawcza i wykonawcza Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym. URL: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/1992a.html> (дата звернення: 17.07.2020).

10. Zalozenia polskiej polityki bezpieczenstwa oraz polityka bezpieczenstwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej. URL: www.koziej.pl/files/Strategia_RP_z_92_r.doc (дата звернення: 15.07.2020).

11. Strategie bezpieczenstwa narodowego RP URL: http://sciaga.pl/tekst/4321744-strategie_bezpieczenstwa_narodowego_rp (дата звернення: 15.07.2020).

12. National Security Strategy of the Republic of Poland 2003. URL: http://pdc.ceu.hu/archive/00002796/01/poland_foreign9_doc.pdf. (дата звернення: 14.05.2010).

13. National Security Strategy of the Republic of Poland 2007. URL: <http://www.defesa.gov.br/projetosweb/livrobranco/arquivos/pdf> (дата звернення: 13.05.2010).

14. Безопасная Европа в мире, который должен стать лучше. Европейская стратегия безопасности. URL: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIRU.pdf> (дата звернення: 11.02.2019).

15. Strategy of Development of the National Security System of the Republic of Poland 2022. URL: http://en.mon.gov.pl/z/pliki/dokumenty/rozne/2014/01/ENGLISH_SRSBN_RP_do_pobrania.pdf (дата звернення: 17.07.2020).

16. Стратегічна концепція НАТО. URL: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_56626.htm (дата звернення: 11.02.2019).

17. Шляхи удосконалення системи державного управління забезпеченням національної безпеки України: монографія / [Г.П. Ситник, В.І. Абрамов, О.Г. Бортнікова, Д.Я. Кучма, М.М. Шевченко та ін.]; за ред. Г.П. Ситника, В.І. Абрамова. К.: МАЙСТЕР КНИГ, 2012. 536 с.

18. Шевченко М.М. Генеза сутності поняття "могутність держави" та підходи до кількісного аналізу силового потенціалу наприкінці ХХ століття. Шляхи удосконалення державного управління національною безпекою України: матеріали круглого столу (Київ. 17 березня 2011 р.) / за заг. ред. Г.П. Ситника. К.: НАДУ, 2011. С. 39—44.

19. Горбулін В.П., Качинський А.Б. Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки Украї-

ни: монографія. К.: ДП "НВЦ "Євроатлантикінформ", 2007. 592 с.

20. Strategia bezpieczenstwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej — 2014 URL: <https://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf> (дата звернення: 17.07.2020).

21. Dlugookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesnosci. URL: http://www.ki-geit.org.pl/FTP/PRCIP/Literatura/002_Strategia_DSRK_PL2030_RM.pdf (дата звернення: 17.07.2020).

22. Strategiczny Przegląd Bezpieczenstwa Narodowego URL: <http://www.spbn.gov.pl/sbn/biala-ksiega/4630,Biala-Ksiega.html> (дата звернення: 17.07.2020).

23. Pietrzak P. Armed Forces of the Republic of Poland in International Operations — Legal Grounds, Strategic Considerations, and Practical Implementation URL: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CCcQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.bbn.gov.pl%2Fdownload%2F1%2F10501%2FPietrzak.pdf&ei=SQXdUpyWN8nE7AbH6YDoDQ&usq=AF-QjCNFXXYyUfRIRLLzxPtEYreQXjRsEg&bvm=bv.59568121,d.ZGU> (дата звернення: 17.07.2020).

References:

1. Aleksandrov, O.S. (2015), "Poland's new National Security Strategy - a response to European challenges and threats of today", *Stratehichni priorytety*, vol. 1 (34), pp. 131—138.

2. Aleksiev, M.M. (2018), "Countering cyber threats in Poland: experience for Ukraine", *Zbirnyk naukovykh prats' Tsentru voienno-stratehichnykh doslidzhen' NUOU im. Ivana Cherniakhov's'koho*, vol. 3, pp. 49—53, available at: <http://znp-cvds.nuou.org.ua/article/view/168929> (Accessed 17 July 2020).

3. Reznikova, O.O. Tsiukalo, V.Yu. Palyvoda, V.O. Dr'omov, S.V. and S'omin, S.V. (2015), *Kontseptual'ni zasady rozvytku systemy zabezpechennia natsional'noi bezpeky Ukrainy* [Conceptual principles of development of the national security system of Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine.

4. Nikipielova, Ye. (2018), "Legal support for the formation and implementation of state policy in the field of national security of the Republic of Poland", *Efektynist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 1 (54), no. 1, pp. 158—167, available at: http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/edu_54/fail/20.pdf (Accessed 17 July 2020).

5. Pelykh, A.O. (2017), "Military-political models of states in the management of national security of Euro-Atlantic and post-Soviet countries", *Abstract of Ph.D. dissertation, Public Administration, Nats. akad. derzh. upr.*, Kyiv, Ukraine.

6. Rusova, O.S. (2017), "Modern security of Poland in Europe: key directions and tasks", *Suchasne suspil'stvo*, vol. 1 (13), pp. 152—166, available at: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/politology/article/view/247> (Accessed 17 July 2020).

7. Ustymenko, O.V. (2017), "Reforming the system of strategic defense management of the Republic of Poland: experience for Ukraine", *Visnyk NADU pry Prezydentovi Ukrainy. Serii "Derzhavne upravlinnia"*, vol. 3, pp. 60—65.

8. Yatsiuk, P.F. (2020), "Strategic planning in the field of national security of the Republic of Poland: experience for Ukraine", *Politychne zhyttia*, vol. 1, pp. 138—142, available at: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7972> (Accessed 17 July 2020).

9. Polish Sejm (1992), "Constitutional Act of October 17, 1992 on mutual relations between the legislative and executive authorities of the Republic of Poland and on local self-government", available at: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/1992a.html> (Accessed 17 July 2020).

10. Koziej, S. (2008), "Assumptions of Polish security policy as well as security policy and defense strategy of the Republic of Poland", available at: (Accessed 17 July 2020). *Zalozenia polskiej polityki bezpieczenstwa oraz polityka bezpieczenstwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej*. URL: www.koziej.pl/files/Strategia_RP_z_92_r.doc (data zvernennia: 15.07.2020).

11. sciaga.pl (1999), "National security strategies of the Republic of Poland", available at: http://sciaga.pl/tekst/4321744-strategie_bezpieczenstwa_narodowego_rp (Accessed 17 July 2020).

12. Policy Documentation Center (2003), "National Security Strategy of the Republic of Poland", available at: http://pdc.ceu.hu/archive/00002796/01/poland_foreign9_doc.pdf (Accessed 17 July 2020).

13. defesa.gov.br (2007), "National Security Strategy of the Republic of Poland", available at: <http://www.defesa.gov.br/projetosweb/livrobranco/arquivos/pdf> (Accessed 17 July 2020).

14. European Council (2003), "A secure Europe in a better world. European security strategy", available at: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIRU.pdf> (Accessed 17 July 2020).

15. Ministry of National Defence (2014), "Strategy of Development of the National Security System of the Republic of Poland", available at: http://en.mon.gov.pl/z/pliki/dokumenty/rozne/2014/01/ENGLISH_SRSBN_RP_do_pobrania.pdf (Accessed 17 July 2020).

16. NATO (2018), "Strategic Concepts", available at: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_56626.htm (Accessed 17 July 2020).

17. Sytnyk, H.P. Abramov, V.I. Bortnikova, O.H. Kuchma, D.Ya. and Shevchenko, M.M. (2012), *Shliakhy*

udoskonalennia systemy derzhavnoho upravlinnia zabezpechenniam natsional'noi bezpeky Ukrainy [Ways to improve the system of public administration of national security of Ukraine], MAJSTER KNYH, Kyiv, Ukraine.

18. Shevchenko, M.M. (2011), "The genesis of the essence of the concept of "power of the state" and approaches to quantitative analysis of the power potential in the late twentieth century", *Shliakhy udoskonalennia derzhavnoho upravlinnia natsional'noi bezpekoiu Ukrainy: materialy kruhloho stolu* [Ways to improve public administration of national security of Ukraine: materials of the round table], NADU, Kyiv, Ukraine, 17 March, pp. 39—44.

19. Horbulin, V.P. and Kachyns'kyj, A.B. (2007), *Systemno-kontseptual'ni zasady stratehii natsional'noi bezpeky Ukrainy* [System-conceptual principles of the national security strategy of Ukraine], DP "NVTs "Yevroatlantykinform", Kyiv, Ukraine.

20. President of Poland (2014), "National security strategy of the Republic of Poland", available at: <https://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf> (Accessed 17 July 2020).

21. Ministry of Administration and Digitization (2013), "Long-term National Development Strategy. Poland 2030. The third wave of modernity", available at: http://www.kigeit.org.pl/FTP/PRCIP/Literatura/002_Strategia_DSRK_PL2030_RM.pdf (Accessed 17 July 2020).

22. National Security Bureau (2020), "Strategic Review of National Security", available at: <http://www.spbn.gov.pl/sbn/biala-ksiega/4630,Biala-Ksiega.html> (Accessed 17 July 2020).

23. Pietrzak, P. (2012), "Armed Forces of the Republic of Poland in International Operations — Legal Grounds, Strategic Considerations, and Practical Implementation", available at: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CCcQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.bbn.gov.pl%2Fdownload%2F1%2F10501%2FPietrzak.pdf&ei=SQXdUpyWN8nE7AbH6YDoDQ&usq=A-FQjCNFYXYyUfRIRLLzxPtEYreQXjRsEg&bvm=bv.59568121,d.ZGU> (Accessed 17 July 2020).

Стаття надійшла до редакції 29.07.2020 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА